

Folkrättens betydelse för förhindrande av ingrepp i samiska områden, särskilt i förhållande till samisk renskötsel

Professor Mattias Åhrén

Upplägg föredrag

- Kort om relationen mellan internationella människorättsregler och intern norsk rätt
- Självbestämmanderätten (SBR)
- Rätten till kultur
- Egendomsrätten

MR-bestämmelsernas relation till intern norsk rätt (enligt intern norsk rätt)

- SBR o rätten till kultur kommer till uttryck i SP art. 1 respektive 27; egendomsrätten som en specifik aspekt av rätten till rättvisa (återkommer till det) i CERD art. 5 och EMK art. 14
- SP inkorporerad i norsk intern rätt gm MRL § 3; rätten till rättvisa gm DL § 5; EMK också gällande som intern norsk rätt
- Följer av EØSL o MRL att dessa rättigheter företräde framför norsk intern rätt. Jfr Rt 2005 s 833: gäller även om även om norsk lag tydligt och konkret formulerad

Självbestämmanderätten

- Inte längre fråga om urfolk – inklusive det samiska folket - är innehavare av SBR (UNDRIP art. 3, HRC o CESCR praxis, statspraxis)
- Frågan snarare vad rätten innebär när implementerad inte på summan av innevånarna i en stat, utan på ett distinkt folk inom staten, i det här fallet samerna

Klart att rätt till självstyre/autonomi, inte till konsultation (UNDRIP art. 3-5 etc)

- Rätten till konsultation enbart rätt att delta i beslutsprocess
- Rätten till självbestämmande rätt att utöva avgörande inflytande över beslutsprocessen
- Existerande folkrättskällor ger lite utrymme att dra säkra slutsatser exakt hur långt detta inflytande når, men...

Relevans för industriella etableringar i de samiska traditionella områdena

Om samerna rätt att bestämma själva i vissa frågor, vikten av frågan rimligen relevant

Skulle tala för en folkrättsregel i stil med följande:
"Det samiska folket har rätt att säga ja eller nej till industrietableringar i de samiska områdena som skadar det samiska samhället och kulturen, och/eller enskilda samiska lokalsamhällen

OBS! Inte nödvändigtvis Sametinget – centralt v. lokalt (ex. RBD) utövande av SBR

Relevans för inhemska domstolar

- Kan som anförts argumenteras för att folkrättsregel uppkommit som ger samiska folket rätt att utöva betydande inflytande över industrietableringar i samiska traditionella områden
- Dock denna folkrättsregel (idag) knappast klar och tydlig = tillämpas inte av norska domstolar

Relevans för inhemska domstolar forts.

- I tillägg, rättssubjektet
- Individuella urfolksrättssubjekt vid flera tillfällen åberopat SBR internationellt utan framgång (ex. *Lubicon Lake Band Case*)
- Heller inga exempel på att urfolk som sådana tillåtits föra talan om brott mot SBR nationellt
- Således naturligt (och i linje med folkrätten) att inhemska domstolar inte tillämpat SBR; politisk rätt som mest naturligt förverkligas gm politiska, snarare än rättsliga, processer

Internationella klagomål

- OBS! Inget i folkrätten förhindrar att inrättas internationell institution inför vilket det samiska folket (Sametingen) o andra urfolk kan göra gällande brott mot SBR

Rätten till kultur (SP art. 27)

- Skyddar kulturutövning även i form av urfolks traditionella markanvändning (*Kitok, GC 23*)
- HRC funnit att naturresursutvinning brott mot SP art. 27 då omfattande skada på stamen; I praktiken förhindrade markanvändning. Statlig positiv skyldighet (*Bernand Ominayak*)
- Inte bara industrietableringar som omöjliggör kulturutövning förbjudna, utan även sådana som väsentligt negativt inverkar "substantively negatively impact" (*Poma Poma*)

Rätten till kultur forts

- Inget prportionalitest tillåtet (då som anförts så hög tröskel)
- Individuell rätt – i princip tillräckligt att en medelem av gruppens markanvändning kraftigt försvåras för brott mot SP art. 27

Relevans för inhemska domstolar

- Beskrivna folkrättsregel (relativt) klar och tydlig
- Inhemska domstolar (såvitt jag känner till) ändå varit obenägna att tillämpa SP art. 27 i kontext av naturresursutvinning i samiska rensötselområden (*Jijnjevaerie v. Statskraft*)
- Korrektheten i detta kan diskuteras

Egendomsrätten – specifik aspekt av rätten till icke-diskriminering (rättvisa)

- Egendomsrätten inte rätt bli tillförd egendom; rätt att ha samma möjlighet som andra att förvärva egendom o att därefter inte inte godtyckligt fråntas densamma = rätt till icke-diskriminering (eller rättvisa) (EMK TP 1-1, UDHR art. 17, CERD art. 5 etc.)
- Rätten till icke-diskriminering innebär inte enbart krav på att lika fall ska behandlas lika, numer även på att olika fall ska behandlas olika (*Thilmmenos*, CERD GR No. 32 etc.)

Relevansen av egendomsrätter en aspekt av rätten till icke-diskriminering för renskötelsns rättigheter

- Följer att renskötelsns traditionella bruk av land ger upphov till egendomsrätt med samma legala status som konventionella egendomsrätter. Måste se renen som ren o inte som ko; kulturanpassa intensitets, kontinuitets och exklusivitetskriterierna (*Sawhoyamaxa* , *Enderois*, UNDRIP art. 26 etc, samt Selbu, Nordmaling, Girjas)
- Egendomsrätten inte en utan knippe rättigheter
- Ett element rätt för RBD/sijte - som huvudregel - säga nej (eller ja) till industriell verksamhet inom deras traditionella områden (FPIC), Allt annat diskriminering (CERD, CESCR, SRIP)

Relevanta juridiska personer beträffande urfolks egendomsrätt till land

- Rättsliga grunden traditionellt bruk
- = rättsinnehavaren per definition - den traditionella brukaren, d v s RBD/sijte (flera inhemska domar bekräftar)
- (Svenska RNL § 1 således uppenbart felaktig (Girjas))

Undantaget: expropriation

- Allra flesta MR inte absoluta, inkl egendomsrätten; om vissa kriterier uppfyllda
- 1. Lagenlighet, d v s expropriation förutsebar (EMK TP 1-1)
- 2. Genuint samhällsintresse, (normalt) vid skönsmarginal (*James*)
- 3. Proportionalitet, normalt ok om full ekonomisk kompensation (*James*)

Förståelse av dessa kriterier i en urfolks/same kontext

- Krävs industriprojekt av viss storlek för att möta legitimitetskriteriet "imperative public interest". (Yake Axa) SRIP: [*'legitimate aim'] is not found in mere commercial interests ... certainly not when benefits from the extractive activities are primarily for private gain'*
- Om proportionalitetskriteriet uppfyllt måste mätas i kulturella o inte monetära termer; hur stor skada på kulturen/kulturella identiteten? (CERD, SRIP)
- = Svårt simultant möta legitimitets o prop kriteriena i urfolks/samiska områden (när lagligt, vinstdelning med RBD/sijte (CERD, Saramaka, Enderois)

Relevans för inhemska domstolar

- Klar folkrättsregel att RBD/sijte egendomsrätt (inkl äganderätt o exkl bruksrätt) till traditionella områden = inhemska domstolar har att tillämpa
- Menar också att i vart fall framväxande folkrättsregel att expropriation av samiska områden simultant kräver omfattande industriprojekt och begränsad skada på RBD/sijte (Rönnbäcken) Inhemska domstolar har att tillämpa

- **Tack för uppmärksamheten!**

